

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HAALEKANDJA

30. novembril 1934. a.

Nr. 11

KAHETEISTKÜMNES AASTAKÄIK

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: F. Wellner.

Tellimise hind;		Toimetus ja talitus;	Kuulutuste hind:
Aastas	Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12. Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas	„ 2.50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tal- linna osak. nr. 609, E. Rahvapangas	10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, 1/8 lhk.
1923 aastak.	„ —.50	ur. 991 ja Põllumeeste Keskpangas	Kr. 2.50, 1/16 lhk. Kr. 1.25.
1924—1931. a. à	„ 2.50	nr. 728.	Dokumentide kaotamise kuulu- tused 50 senti dokumendi pealt.

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Poola omavalitsuste reform — L. Kahkra vann. adv. abi	Lhk. 163
Perekonnanimede muutmise korrast Ungar- is ja Soomes — O. Angelus	„ 168
Vallavolinike volituste tühistamisest — t.	„ 171
Valdade majandusliku seisukorra paranda- mise poole — J. Kg.	„ 172
Valla kantseleimaksu määr tuleb muuta — Peroonus	„ 173
Suurendatud vallas tuleks ametisse panna raamatupidajad	„ 173
Eesti Maaomavalitsuste Liidu ja omava- litsuste tegevusest	„ 174
Kirjandusest	„ 174
Riigikohtu otsuseid	„ 175
Küsimusi ja vastuseid	„ 176
Kuulutusi	„ 162

Kuulutatakse maksusetaks:

- 1) Johannes Möllitsa hobusepass, väljaantud Sõmeru vallavalitsusest 21. dets. 1920. a. nr. 662 all.

Vallavalitsustele.

Hobusepasside ja teiste dokumentide maksusetaks tunnistamisest on kõige kasulikum kuulutada meie ajakirjas „Maaomavalitsuses“.

„Maaomavalitsuse“ toimetus.

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.

„OMA“

**Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—**

toimetab

tule-,

elu-,

rahe-,

koduloomade-,

murdvarguse- ja

klaasikindlustusi

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41, telef. 344 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Karja tn. 3, telef. 437-59.

Rakveres, Viru Pangas, telef. 109.

Pärnus, Rütli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pool üle maa.

Tähelepanu!

Liidu laos on veel piiratud arvul saadaval

„Sundnormide kogu maaomavalitsuste kohta“

Koostanud E. Maddison ja J. Kaiv.

Liidu juhatuse otsusega on otsustatud, et likvideerida ladusolevat vähest tagavara lõpulikult ja et vastutulla raamatu tarvitajatele, müüa viimaseid eksemplare broshüüritult 6 krooni ja nahkkoites 8 krooni 50 senti eksemplar.

Raamat sisaldab üle 1000 lehekülje ja mahutab eneses kogu vene- kui ka omariikluse aegse normide kogu maakonna-, valla-, alevi- ja osaliselt ka linnaomavalitsuste kohta.

See raamat ei tohiks puududa üheski omavalitsuse- ega riigiasutuses ja on vajaliseks käsiraamatuks igale omavalitsustegelasele ja ka igale kodanikule.

Tellimised saata: Eesti maaomavalitsuste liit,
Tallinn, S. Roosikrantsi 12.

Poola omavalitsuste reform.

L. Kahkra, vann. adv. abi.

Reformi eelloost ning põhijoontest.

Tähtsamaid samme Poola omavalitsuste arenemises on kahtlemata 23. märtsi 1933. a. antud ja sama aasta 13. juulil jõusse astunud omavalitsuste organisatsioonide muutmise seadus — omavalitsuste reform. Et väärikselt hinnata selle seaduse alusel teostatava põhipaneva omavalitsuste reformi suurt riiklikku tähtsust, peame kõigepealt pidama silmas, et kuni reformi jõusse astumiseni kannatas omavalitsuste organisatsioon Poolas suure ebahütluse all.

Praeguse Poola Vabariigi loomisel liideti teatavasti Poola rahvuslik territoorium, mis Poola jagamisel oli jaotatud kolme riigi — Venemaa, Saksamaa ja Austria vahel, uuesti ühiseks orgaaniliseks rahvuslikuks tervikuks. Uuelt sündinud iseseisva rahvusriikliku organismi püsiva ja pideva arenemise huvides jäeti alul maksma võõra võimu poolt loodud ja arenenud omavalitsuste organisatsioonid ühes nende kohta käivate seadustega, muutes viimaseid ainult neis osades, mis kandsid kas Poola rahvuslike huvidega vastolus seisvaid või ilmselt ebademokraatlikku iseloomu.

Endistest Austria-Ungari keisririigi provintsidest moodustatud vojevoodkondades jäid maksma need normid ja omavalitsuste organisatsioonide kujud, mis olid kutsutud ellu Austria võimu ajal. Teatavasti endises Austria-Ungari keisririigis oli omavalitsuste alal maksma pandud ning viidud ellu kohaliku rahvusliku autonoomia põhimõte. Seetõttu Poola rahvale oli võimaldatud aktiivne ning otustava mõjuga osavõtmine omavalitsuste tegevusest nii maal kui linnades.

Endise Saksamaa või õigemini Preisi provintside oli kõrgelt arenenud ja mõnes suhtes isegi eeskujulik omavalitsuste organisatsioon. Et Preisi võimu all aga püüti tõkestada Poola rahva aktiivset osavõttu omavalitsuste asjade juhtimisel, peamiselt sellekohastes valimiseadustes fikseeritud varandusliku tsensususe nõudmisega, pääsesid omavalitsusasjade juhtimisele peamiselt jõukamad, saksa rahvusest kodanikud, mispärast kohe peale Poola riikliku iseseisvuse uuestisünni osutus hädavajaliseks muuta osaliselt Preisi maal maksvusel olevaid seadusi omavalit-

suste kohta. Üldiselt aga jäeti neis vojevoodkondades, mis ennem kuulusid Saksamaa alla, maksma Preisi võimu all arenenud omavalitsuste organisatsioon.

Kõige suuremas praeguse Poola Vabariigi osas — n. n. Kongress-Poolas — ei olnud enne maailmasõda üldse omavalitsusi. See ainulaadne nähe kultuurilises Euroopas väärib allakriipsutamist, kus kultuuriliselt arenenud suurel maa-alal kaunis tiheda kodanikkonnaga, ei lubatud venelaste poolt asutada omavalitsusi, milline nähe on seletatav toleaege vene võimu püüdega sumbutada poola rahva isetegevust ja rahvuslikku iseteadvust. Kongress-Poolas omavalitsuste ülesandeid teostasid täies ulatuses vene valitsuse poolt määratavad administratiivvõimu esindajad, tšinovnikud, kes maale ja rahvale suhtusid enamalt jaolt vaenulikult.

Vene Poolas omavalitsuslikule korraldusele pandi alus alles maailmasõja päevil — Saksa-Austria okupatsiooni ajal. Poola seltskond asus spontaanselt omariikluse algpäevil erakordselt suure energia ja innuga omavalitsuste organite loomisele ja arendamisele, tagades seejuures sihti miinimumini vähendada poola rahvusliku arenemise sõltuvust sõjaaegse okupatsioonivõimude mõjutistest.

Poola valitsuse esimesi tähtsamaid samme iseseisvuse saabumisel oli legaliseerida Vene-Poolas rahvuslikul algatusel tekkinud omavalitsuste organisatsioone, mis leidis aset 1919. a. veebruaris Poola Vabariigi presidendi poolt avaldatud dekreediga.

Poolteist aastakümnet Poola omavalitsused olid organiseeritud kolme üksteisest olulistes joontes ja tähtsamates üksikasjades erinevate süsteemide alusel. Selle aja jooksul on korduvalt püütud seadusandlikul teel üleriiklikult ühtlustada Poola omavalitsuste struktuuri. Omavalitsuste üldreformi küsimus oli mitmel korral tõsiselt päevakorral, kord Poola parlamendi — seimi algatusel, siis valitsusasutuste ja vahest ka Poola omavalitsuste liitude algatusel — üleriiklikel omavalitsustegelaste kongressidel, kus just omavalitsuste ühtlustamise küsimus oli akuutsemad arutatavamaid probleeme. Töötati välja hulk reformi kavu, nii nagu meilgi. Kuid ükski neist ei leidnud üldist heakskiitu ja tunnustamist. Seetõttu ve-

nis Poola omavalitsuste ühtlustamine kuni 1933. aastani. Need eeltööd ja kavad osutusid üldreformile kasulike materjalidena. Ka viieteistkümne aasta jooksul saavutatud kogemused omavalitsuste asutuste tegevuse alal aitasid palju kaasa üldreformi väljatöötamisel, andes rikkalikku materjali ja häid näpunäiteid reformeerijatele. Suurel Poola omavalitsuste üldreformil omavalitsuste organisatsioonide üleriikliku tegevuse ühtlustamise kõrval on ka teine tähelepanuväärne tulemus — põhipanevalt, sisuliselt ja laadilt ratsionaliseeriti kogu omavalitsuse-aparaadi asjaajamise kord.

Poola Vabariigi põhiseaduse (17. märtsist 1921. aastast) § 65 näeb ette nelja liiki omavalitsusi: valla-, maakonna-, vojevoodkonna- (kubermangu) ja linnaomavalitsusi. Sama põhimõtte alustel on Poola riik jaotatud administratiivvõimu (valitsemise) ühikuteks.

Poola omavalitsuste organisatsioonilise struktuuri moodustavad nii siis suuremate kõrgemate üksustena vojevoodkondade omavalitsused. Need neli liiki omavalitsusi on 1933. a. üldreformiga struktuuriliselt ja funktsionaalselt võimalust mööda ühtlustatud. Kõigepealt reformiga korraldati ühtlaselt valimised omavalitsustesse valitavate asutustesse. Hääleõiguslikeks liigeteks on kõik Poola kodanikud, vähemalt 24 aastat vanad ja kes ühe aasta elanud vastava omavalitsuse territooriumil. Hääleõiguse kaotavad ainult need, kes maksvate seaduste põhjal on kaotanud valimisõiguse seimi valimistel. Uue seaduse järele võib valida iga hääleõiguslikku kodanikku, kes saanud vähemalt 30 aastat vanaks.

Valimisi reguleerivate seaduslike normide uuesti redigeerimisel võeti ülimalt juhtnööriks põhimõte, et omavalitsuste asutused ei ole kutsutud ellu poliitilise, vaid rahvusliku produktiivse töö tegemiseks sotsiaalsel, majanduslikul ja kultuurilisel alal. Lähtudes neist arusaamistest omavalitsuste ülesannete täitmisel on püütud võimalust mööda vähendada ja lokaliseerida erakondade ja puhtpoliitiliste rühmituste mõju, kuna juhtivaks põhimõtteks omavalitsuste valimistel on maksmapandud isikuvalimise printsiip. Igal pool, kus seda vähegi võimaldavad valimisolud, hääletavad kodanikud kindlate ja neile tuntud isikute poolt; seal aga, kus valimistel on maksvad või esinemas nimekirjad, uus omavalitsusseadus võimaldab igale kodanikule anda oma hääl vaid

neis nimekirjus esitatud isikute kasuks, kes temale on vastuvõetavad omavalitsustesse valitavate liikmetena, lubades annulleerida oma hääle neis nimekirjus esitatud isikute suhtes, keda valija ei soovi valitute hulgas näha, kelle vastu hääletajal puudub usaldus.

Samuti omavalitsuste töö produktiivsuse tõstmiseks uue valimissüsteemi väljatöötamisega on püütud vähendada võimalust, et omavalitsuste asju ei saaks hakata ajama sageli juhuslik enamuse diktatuur. Ka on pandud maksma põhimõte, et vähemusrahvustele peab võimaldatama aktiivne osavõtt omavalitsuslikust tööst.

Poola omavalitsuste suure reformiga on püütud omavalitsuste organisatsioonide mitmekesisist tegevust ühtlustada mitte üksi territoriaalselt üle terve riigi või teisiti öeldud „horisontaalselt“, vaid ka „vertikaalselt“, mis tähendab organisatsioonilise struktuuri ühtlustamist kõigil neljal omavalitsuste liikidel: valla-, maakonna-, vojevoodkonna- ja linnaomavalitsuste suhtes.

23. märtsi omavalitsusseadus ühtlustab määravate ja täiendavate omavalitsusorganite „rada“ (nõukogu, volikogu), kollegiaalse maavalitsuse ja selle eesotsas seisva keskvalitsuse ees vastutava isiku tegevust. Kõigil omavalitsuste asutustel volikogu kannab ühise nimetuse „rada“. Täiendavaid organe omavalitsustel on kaks: kollegiaalne „valitsus“, mille eesotsas seisab suure võimupiirkonnaga isik, kes kannab isiklikku vastutust omavalitsuse ees. Vallaomavalitsustes on selleks vallavanem, keda Poolas nimetatakse „wojt“iks, linnades — linnapea; kui linnas üle 25.000 elaniku, siis linnapea kannab ametlikult nimetust „linnapiresident“. Maaomavalitsustes on selliseks isikuks maavalitsuse esimees. Konfliktide vältimiseks määrava ja täidesaatva organi vahel, on uues omavalitsusseaduses täpselt fikseeritud nende organite tegevuse- ja võimupiirid. Määravate ja täidesaatvate organite kompetentside vahel on tõmmatud sirged ja selged jooned. „Rada“le uus omavalitsusseadus jätab normatiivsed ja kontroll-õigused. „Rada“ (volikogu) otsuste kinnitamist vajatakse ainult erakordsetel juhtudel, kui see omab eriti suure tähenduse või koormab omavalitsuste rahandust uue ja kestva iseloomuga kohustustega. Uue seadusega on piiratud omavalitsuste kollegiaalsete täidesaatvate organite tegevuspiirkonda — kompetentsi. Täidesaatvate organite ülesandeks

on eeltööde tegemine volikogude koosolekute jaoks, kaaluda ja valmistada ette volikogude otsuseid, kuid suuremate ja tähtsamate ülesannete hulka kuuluvad säärase valitsemisasjade otsustamine, mis vajavad erilist ja põhjalikku asjasse süvenemist ja kaalumist. Kõik muud omavalitsuste asjad, ka jooksvad valitsemisasjad, eriti kiire iseloomuga, otsustab täiesti iseseisvalt ja ainuüksi kubermangus vojevooda, maakonnas starosta (maaiem) ja vallaomavalitsustes vallavanem ja linnades linnapea ning linnapresident, kes selle eest kannavad täielikku vastutust. Nii siis omavalitsuste esimeeste võimupiirkond on laiendatud õige suures ulatuses.

Omavalitsuse üksuse juht, mille all tuleb mõista maavalitsuse esimeest, vallavanemat, linnapead, on uue seaduse järele eranditult ühel ajal volikogu esimeheks ja kollegiaalse omavalitsuse täidesaatva organi juhiks. Seega on pandud nagu alus „personaalumioonile“, kus määrava organi — volikogu ja täidesaatva organi — valitsuse ülesannete korraldamine on antud ühe isiku kätte. See läbi loodetakse saavutada suuri positiivseid tulemusi omavalitsuste organite töö koostööstamise ja produktiivse tööstamise mõttes. Kõigi omavalitsusorganite organisatsioonilise ühtlustamisega on seaduses fikseeritud ka organite volituste kestvus. Kõik omavalitsuste organid valitakse viie aasta peale, väljaarvatud suuremate linnade presidendid ja nende abid, kellele ametivolitused kestavad kümme aastat.

Poola omavalitsuste organisatsioonide ja funktsioonide ühtlustamiseks on palju aidanud kaasa reformi normatiivsed määrused või reeglid riikliku järelevalve kohta. Vahekord riigi ja omavalitsuste vahel on uue seadusega selgelt ja täpselt kindlaks määratud ja ühtlaselt korraldatud kõikide omavalitsusteastmete kohta.

Seaduseandja põhimõtteks on olnud, et omavalitsuste organid laadilt on avalik-õiguslikud administratiivsed asutused, kes on kohustatud koostötama riikliku administratsiooniga ja seda täiendama, moodustades harmooniliselt koostööstatud avalik-õigusliku administratiivse teraviku. Vastavalt sellele on ka tõmmatud omavalitsuste üle kontrolli teostatava riikliku järelevalve piirid. Omavalitsuste organid ning asutused on oma tegevuses, niipalju kui see puutub sisemisse asjaajamisse, täitsa autonoomsed, töötades vabalt ja täielikus rippumatuses riiklikest

ametasutustest. Kuid riiklikku järelevalvet teostavatel asutustel ja organitel on õigus igal ajal astuda vahele, kui omavalitsusorganid oma tegevuses talitavad seadusevastaselt, või astuvad oma võimupiirest üle, samuti ka neil juhtumel, kus omavalitsuste organite tegevus ilmselt riivab riigi või ühiskonna huvisid.

Riikliku organi järelevalve võimaliku omavoli vastu omavalitsused on kaitstud seadusandlisel teel neile antud õigusega kohtu kaudu oma õigusi panna maksma, kaevates kohtule riikliku järelevalve asutuste otsuste ja nende poolt tarvitusele võetud surveabinõude peale. Nüüd on uues omavalitsuse seaduses täpselt fikseeritud, missuguseid vahendeid ja abinõusid järelevalveorganitel üldse lubatud on tarvitusele võtta. Huvitusega pole märkida, et riikliku järelevalve asutuste osa ülesandeid on pandud ka kõrgemaastmeliste omavalitsusorganitele. Näiteks vallaomavalitsustele on esimese järelevalve instantsina maavalitsus ühes alla 25.000 elanikuga linnaomavalitsustega. Suurematele linnaomavalitsustele (üle 25.000 elanikuga) ja maaomavalitsustele on esimese astme järelevalveinstantsina nähtud ette vojevooda ühes vojevoodkonna (kubermangu) valitsusega. Ainult pealinnale — Varssavile on vahenditult Poola Vabariigi siseministerium esimese ja ühtlasi ka viimase riikliku järelevalve instantsiks.

13. juuli 1933. a. omavalitsuste organisatsioonide osalise muutmise seaduse alusel viiakse läbi Poolas suurejooneline ümberkorraldamine kõigis omavalitsuste astmes. Ainult kõige kõrgema astme — vojevoodkondade omavalitsuste alal on organisatsiooniline töö vaid ainult alustatud. Vojevoodkondade omavalitsusi on senini vaid sissesetatud läänepoolsel vabariigi territooriumil (Pomorze, Poenan, Slak), mis enne maailmasõda kuulusid Saksamaa alla ja kus nüüd vojevoodkondade omavalitsused on endiste Preisi n. n. provintsiaal-omavalitsuste otsesteks järeלטulijateks. Vojevoodkondade omavalitsuste organiseerimine ja sisseseadmine muul riigi territooriumil on ajutiselt edasi lükatud kuni vojevoodkondade piiride lõpuliku stabiliseerimiseni seadusandlikul teel, mis senini pole suudetud veel teostada. Sellepärast ei ole ka omavalitsuste organisatsioonide muutmise seaduses 23. märtsist 1933. a. veel ettenähtud vojevoodkondade omavalitsuste ellukutsumine neis riigi osades, kus säärase praeg-

gu veel puuduvad. Reformis ei ole ka puudutatud läänepoolsete vojevoodkondade omavalitsuste, Preisi aegadelt päritud, organisatsiooni ümberkorraldamist piiride suhtes. Poznan ja Pomorze vojevoodkondades on vojevoodkonna omavalitsuslik organisatsioon ka praegu veel väga sarnane neil maa-aladel varemalt maksvusel olnud Preisi provintsiaal-omavalitsuste organisatsiooniga. Šlak vojevoodkonnas (Sileesia) on juba aastaid tagasi läbiviidud olulised organisatsioonilised muudatused, nii et seal erineb vojevoodkonna omavalitsus niihästi oma organisatsiooni kui ka seadusliku tegevuspiirkonna poolest juba väga tuntavalt Preisi provintsiaal-omavalitsustest, seega ka Poznan'i ja Pomorze vojevoodkondade-omavalitsuste praegusest organisatsioonist. Vojevoodkond Šlak on moodustatud ühelt poolt endisest Preisi Ülem-Sileesiast, teiselt poolt varemalt Austria-Ungari keiserriigi alla kuulunud Teschner-Sileesiast, mis nüüd liidetud Poola piirides autonoomseks omavalitsus- ja administratiivseks ühikuks. Vojevoodkond Šlak omab Poola Vabariigis täitsa erandliku seisukoha tema 15. juulil 1920. a. maksmapandud seaduse põhjal antud õige laialdase autonoomia tõttu.

Nii siis vojevoodkondade-omavalitsuste korraldamine ühes kindlate piiride määramisega on edasi lükatud. Teiste omavalitsuse astmete suhtes — maaomavalitsustes, linnaomavalitsustes ja vallaomavalitsustes on aga juba põhjapanev ümberkorraldamine viidud läbi, nagu ülaltähendatud 23. märtsi 1933. a. seadusega. Seega on ühtlustatud omavalitsuste organisatsioon ja nende (seaduslike) õiguslike funktsioonide piirid n. ö. „vertikaalselt“ kõigil omavalitsuste astmeil. Selle põhivane reformiga on nüüd omavalitsused ühtlaselt korraldatud kogu Poola Vabariigi maa-alal, kus varemalt üksikutes riigi osades olid maksvusel väga mitmekesised ja erinevad seadused; näiteks lääne-vojevoodkondades (Poznan, Pomorze) endised Preisi seadused lõnavojevoodkondades (Krakow, Lwow, Stanislawow, Tarnopol) endised Austria seadused, kesk-vojevoodkondades (Warszawa, Lodz, Kielce, Lublin, Bialystok) Poola riigipea dekreediga veebruarikuus 1919. a. maksmapandud seadused, idavojevoodkondades (Wilno, Nowgrodek, Polesie, Wolyn) endise ida-provintside kindral-komissari määrused juunist ja augustist 1919. a.

Selle kirju ja võimatuseni ebaühtlase omavalitsusliku organisatsioonilise struktuuri asemel on nüüd Poolas omavalitsus-asjandusele pandud ajanõuetekohasele põhimõttele rajatud uus, tervele riigile ja kõikidele omavalitsustele ühtlane seaduslik alus.

Ainukese erandina on Šlak'i vojevoodkond, mille kohta uus omavalitsuse seadus ei ole maksev ja kus seetõttu omavalitsuslik organisatsioon peab jääma endiseks kuni Sileesia maapäev, kui selle autonoomse territoriaalse üksuse seadusandlik instants (sejm), võtab vastu ja paneb maksma sellekohase seaduse.

II.

M a a o m a v a l i t s u s t e ü m b e r k o r r a l d a m i n e.

Nagu ülalpool juba mainitud, Poola vabariigi põhiseaduses küll ette nähtud kõrgemaastmeline vojevoodkonna-omavalitsus on senini veel viimata ellu, millist olukorda ka uus 23. märtsi 1933. a. omavalitsuse seadus ei muuda.

Järgmisel alama astme — maakonna omavalitsuse organisatsioonis teostab aga uus omavalitsuse seadus rea tähtsaid ja olulisi uuendusi.

Esijoones väärib tähelepanu maaomavalitsuste organisatsioonide üleriiklik ühtlustamine, kus maaomavalitsustesse puutuvais osades ning seaduslikes normes uue omavalitsuse seaduse väljatöötamisel võeti aluseks samad põhimõtted, mis avaldatud maakondliku omavalitsuse organisatsiooni kohta Poola Vabariigi riigipea dekreediga 1919. aasta veebruarikuus endise Vene-Poola maa-ala kohta, kus nagu juba tähendatud enne maailmasõda polnud üldse omavalitsusi. Selle dekreeidi põhimõtted on nüüd uue 23. märtsi 1933. a. omavalitsuse seadusega maksmapandud kogu Poola vabariigi kohta, väljaarvatud ainult Sileesia vojevoodkond. Neljas lõunapoolses vojevoodkonnas (Krakow, Lwow, Stanislawow ja Tarnopol) uue omavalitsuse seaduse jõusse astumisega on kaotanud maksvuse iganenud Galiitsia maaseadus 12. augustist 1866. a. ühes vananenud määrustega maakonna-valimiste ja maaomavalitsuste organisatsioonide korraldamise kohta. Austria-Ungari keiserriigi endisest lõnavojevoodkondades moodustatud provintside uue omavalitsuse seadusega on nüüd maksmapandud sisuliselt õieti Poola riigipea dekreet 1919. a. veebruarikuust, mis seni oli kor-

raldavaks seaduslikuks aluseks maaomavalitsuste vojevoodkondade organisatsioonide kohta, mis moodustatud end. Vene kubermangudest. Vähe teisiti uue omavalitsuseseaduse maksimahakkamisega maaomavalitsuste organisatsioonide tegevuse ühtlustamine on korraldamist leidnud end. Preisi provintssides (Poznan ja Pomorze). Arvestades kohalike oludega ja eluga ning eriti elanikkonda sissejuurdunud traditsioonidega, osaliselt on säilitatud ka endiste Preisi seaduste normatiivsed määrused. Uue seaduse jõusse astumisega on kaotanud maksvuse Preisi seadus 20. detsembrist 1828. aastast ühes kõikide hilisemate muudatuste ja täiendustega, mille alusel baseerus omavalitsuslik korraldus Poseni (Poznan) provintsis. Pommerni (praegune Pomorze vojevoodkond) provintsis oli seni maksev teine seadus, nimelt Preisi seadus maakondade omavalitsuste kohta 13. detsembrist 1872. a., ühes rea hilisemate muudatustega ja täiendustega. Poola omavalitsuste ümberkorraldamise seadus 23. märtsist 1933. aastast on laiendatud nüüd ka seni maksvusel olnud Pomorze vojevoodkonnas Preisi seaduse ulatust ja maksvust Poznani vojevoodkonna peale, ühes kõigi muudatustega, mis järgnenud uue omavalitsuseseaduse — reformi põhimõtetest ja põhijoontest.

Maaomavalitsuste seesmine organisatsioon on nüüd uue seaduse jõusse astumisest saadik korraldatud ühtlaselt kõikide vojevoodkondade kohta. Maaomavalitsuste organisatsiooni põhijooned on järgmised. Otsustavalt määravana ja kontrolli teostatava organina maakonnas on „rada“, mis tähendab maakonna nõukogu või volikogu, mis valitakse viieks aastaks ebaotsekoheste valimiste teel. Maanõukogu liikmeid valivad erilised valimiskolleegiumid, millised moodustavad igas vastava maakonda kuuluvas vallas ja linnas alla 25.000 elanikuga selle omavalitsuse volikogud ja valitsused. Iga vallaomavalitsus valib maanõukokku kaks liiget, samuti toimib iga linnaomavalitsus, kus elanike arv alla 10.000 inimese.

10.000 kuni 15.0000 elanikuga linnaomavalitsused valivad kolm ja linnad 15.000 kuni 20.000 elanikuga — neli ja üle 20.000 elanikuga linnaomavalitsused valivad maanõukokku viis liiget. Maavalitsus moodustab maaomavalitsuse täidesaatva organi, mis koosneb esimehest ja kuuest liikmest. Maavalitsus valitakse maanõukogu — „rada“ poolt salajasel ning proportsionaalsel hääletamisel. Maaomavalitsuse esimees on ühtlasi ka maanõukogu esimeheks ja riikliku administratiivvõimu kohalikuks esindajaks ning esimese instantsi juhiks. Maavalitsuse esimees kannab ametlikku nimetust „starosta“. Seega on starosta kohapealse riikliku administratiivvõimu esimese instantsi juhiks, palgaline riigiametnik. Starostale, kui maaomavalitsuse juhile, maksab maaomavalitsus omalt poolt lisapalga, mis moodustab 100% riiklikust palgast. Tema asetäitja — maavalitsuse abiesimees (starosta abi) saab maaomavalitsuse poolt lisapalgana 25% riiklikust, s. o. riigikassast saadavast palgast.

Maanõukogu ja maavalitsus valitakse ühisel alusel ja ühtlaselt viie aasta peale. Uues maaomavalitsuseseaduses on uuenusena asjaolu, et kõikide omavalitsuste kohta on pandud maksma põhimõtte, et mõlemal omavalitsuse organil — maanõukogul ja maavalitsusel peab olema ühine esimees, keda valib maavolikogu („rada“). Kuni reformini maksvate seaduste järele oli näiteks suuremates linnaomavalitsustes linnapea kõrval veel eriline linnavolikogu esimees. Maavalitsuse esimees, keda uue omavalitsuseseaduse alusel valitakse ühtlaselt ja üldistel alustel, oli vana korra järele rohkem riigiametnik ja administratiivvõimu kohapealne esindaja, sest teda määras ametisse otsekohe sise-minister. Endiste seaduste järele valitavaks oli vaid tema asetäitja, keda kasutati mitte üksi maaomavalitsuste asjade juhtimiseks, vaid ka kohaliku administratiivvõimu juhina.

Maaomavalitsuste kogu arv Poolas praegu on 241.

(Järgneb.)

Perekonnanime muutmise korrast Ungaris ja Soomes.

O. Angelus.

Siseministeeriumi Administratiivosakonna abidirektor.

Perekonnanime eestistamine on meil päevakorral, sellest kõneldakse laialt ja sellest on hakatud isegi kirjutama — siin ja seal mõnitatakse ja pilgatakse veidi, aga ega see asjale kahju too. Peaasi, et kirjutatakse. Peaasi, et ei ilmu ainult mõnikord mingisuguseid märkusi perekonnanime eestistamise vajaduse kohta, mis lõhnavad rohelise laua ja kroonu töötajaja higi ja vaeva järgi, vaid et kirjutatakse juba ehtsaimas ajakirjanikutoonis ja -stiilis.

Selle küsimuse lahendamisel oleme jäänud veidi maha oma lähemaist suguvendadest — soomlasist ja ungarlasist, kuid see on seletatav mitmesuguste põhjustega ja pole ka nii oluline — kui me kuidagi nüüd selle küsimuse kord lahendame.

Praegu Ungaris kehtiv kord astus jõusse 1933. a. Seal toimub perekonnanime muutmise siseministri sellekohase määruse alusel, mille andmise põhjuseks on, nagu märgitud määruse sissejuhatavas osas, vajadus kõrvaldada takistusi, mis seisavad ees perekonnanime madjaristamise laiemal levikul.

Perekonnanime muutmist Ungaris, mida otsustab siseminister, võib paluda üksnes Ungari riikondlane, kelle perekonnanime on kas võõrapärane, liiga laialt tarvitusel või haavav oma tähenduselt tema kandjale („annab ainet pilkamiseks“). Põhimõtteliselt ei lubata uue perekonnanime võtta võõrapäraseid, kahekordseid, ajaloolisi, tuntud aadlisugukondade, liiga laialt tarvitusel olevaid ja vana kirjaviisi järgi kirjutatud või „y“-ga lõppevaid perekonnanimesid.

Sellest üldjuhiseist on tehtud huvitav erand: riigi- või omavalitsusametnik, kes vähemalt keskkooliharidust nõudval kohal on teeninud 15 aastat ja sõjaväljal ülesnäidatud vaprust eest on saanud autasu või „*vitéz'i*“ (sangari) aunimetuse või kes sõjas on saanud haavata, võib oma võõrakõlalise perekonnanime muuta vana kirjaviisi järgi kirjutatud perekonnanimeks.

Ülalmainitud tuntud aadlisugukondade ja samuti liiga laialt tarvitusel olevate perekonnanime loetelu on avaldatud eribrošüürina, mis antakse siseministeeriumi poolt tasuta kõigile organisatsioonidele, kes korraldavad perekonnanime muutmise aktsioone. Iga asjast huvitatud isik saab soovi korral informatsiooni brošüüris loeteldud perekonnanime kohta.

Huvitav on Ungari korrast märkida ära seda, et kõiksuguste võimaluste ja sellega ühenduses oleva ajakulutuse vältimiseks soovitab määrus perekonnanime muuta soovijale valida mitu (vähemalt kolm) soovivat perekonnanime, mille seast siseminister määrab sooviavaldajale järjekorras esimese vastu võetava perekonnanime.

Abielus olev ja — vastupidiselt meil kehtivale korrale — lahutatud ja lesknaine ei saa paluda mehe järgi kantava perekonnanime muutmist. Küll võib perekonnanime (s. o. ainult neiupõlveperekonnanime) muutmist paluda lahutatud naine, kel pole õigust kanda lahutatud mehe perekonnanime.

Abielus olev ja — vastupidiselt meil kehtivale korrale — lahutatud ja lesknaine ei saa paluda mehe järgi kantava perekonnanime muutmist. Küll võib perekonnanime (s. o. ainult neiupõlveperekonnanime) muutmist paluda lahutatud naine, kel pole õigust kanda lahutatud mehe perekonnanime.

Edasi ei saa — jällegi Ungari omapärane — perekonnanime muutmist paluda kohtulikult karistatud isik. Seejuures ei nõuta sooviavaldise esitamisel tunnistist karistamatuse kohta, samuti nagu ei nõuta (arvatud välja teatud erandid) riikondsustunnistise esitamist. Sooviavaldaja peab oma palves ainult selgesti kinnitama, et tema „oma parima teadmise järgi on Ungari riikondlane ja kohtulikult pole karistatud“. Kui aga hiljem selgub, et sooviavaldaja oma tõenduse vastaselt pole Ungari riikondlane või sooviavalduse esitamise ajal oli juba kohtu poolt karistatud, võib siseminister tagantjärele tühistada perekonnanime muutmise.

Meil on kõneldud ja kirjutatud palju sellest, et Ungaris olevat perekonnanime madjaristamine täiesti tasuta, isegi postmarke polevat vaja panna kirjale, mis viib sooviavaldise siseministeeriumi. Praegukehtiva määruse järgi on asi siiski teisiti.

Määruse § 4 järgi kuuluvad sooviavaldis ja selle lisad maksustamisele. Sooviavaldise esitamisel tuleb maksta perekonnanime muutmise eest 2 pengöt (=1,5 Ekr.), kusjuures selline maks võetakse igalt täiskasvanult, sõltumatult sel-

lest, kas esitatakse ühine sooviavaldis (ühne perekonna liikmed) või mitu. (Ametnikele on ka siin tulnud vastu, nemad maksavad ainult 1 pengö). Maksu ei nõuta ainult alaealiste laste perekonnanime muutmiseks, kui laste perekonnanimed muudetakse ühes perekonnapea perekonnanimega. Sellele tuleb lisaks tempelmaks margistamata lisadelt (juba tempelmaksustatud dokumendid on sellest maksust vabad). Seejuures aga on võimalik maksudest vabastamine vaesustunnistise esitamisel — kõrd, mida meil senikehtinud Nimekorralduse seadus ei tundnud, milline aga on võetud äsjaavaldatud Perekonnanimede korraldamise seadusse (RT 91 — 1934).

Sooviavaldusi võib esitada mitte ainult siseministeeriumile, vaid ka: 1) ametnikud — oma ülemusele ja 2) teised kodanikud — perekonnaseisuametnikele, ülemkohtunikele, maakonnalinnade linnapäile, kes kõik on kohustatud palveid toimetama edasi siseministeeriumile.

Perekonnanime muutmiseks tarvilikud dokumendid on samad, mis meilgi, vahe seisab vaid selles, et määrus kohustab vastavaid ametnikke saatma tagasi teatud dokumente palujale pärast sooviavalduse otsustamist.

Määrusega soovitatakse, mis jällegi on omapärane, neile ametkondadele ja organisatsioonidele, kes korraldavad perekonnanime muutmist suuremas ulatuses, eraväljaandel ilmunud brošüüri, mis sisaldab 15 000 uut madjarikõlalist perekonnanime. Määruses tähendatakse, et raamatu hinnaks on 4 pengöt ja ühtlasi antakse teada ka autori elukoht, kellelt saab tellida raamatuid.

Erandlik kord kehtib aadlisoost perekondade võõrkõlaliste perekonnanimede muutmisel. Seda võib lubada — aadlikkuse täieliku säilitamisega — ainult Ungari riigihoidja. Sooviavaldused ühes täpse elulookirjeldusega, auastmeid ja aadlikkust tõendavate dokumentidega jne. esitatakse siseministeeriumile.

Nagu sellest kõigest nähtub, pole Ungaris kehtiv kord lihtsam ega odavam kui meil — vähemalt perekonnanimede madjaristamise, resp. eestistamise osas. Just vastupidi — meie praegune kord on hõlpsam ja vähem kulukas kui Ungari oma. Uus, 1. jaanuaril 1935 kehtimahakav kord aga lihtsustab veelgi perekonnanimede eestistamist ja teeb selle sootuks maksuvabaks (kaotatakse Riigi Teatajas

kuulutamise raha), mis on ka arusaadav, sest lõpuks ei toimu perekonnanimede eestistamine üksnes kodaniku, vaid ka riigi huves.

Soomes toimub perekonnanimede muutmise, resp. soomestamine eduskonna poolt 1920. a. vastuvõetud ja presidendi poolt 23. detsembril 1920 väljakuulutatud perekonnanimede-seaduse (*Laki sukunimestä*) ja selle seaduse alusel samal kuupäeval antud määruse põhjal perekonnanimede kohta (*Asetus sukunimestä*), millised hakkasid kehtima 1. jaanuaril 1921.

Soomes perekonnanimede-seadus käsitleb, samuti nagu meilgi kehtiv seadus, nii perekonnanimede muutmist kui ka nende andmist. (Olgu siinkohal tähendatud, et nimede, s. o. eesnimede muutmist, nagu seda võimaldab meil kehtiv kord, ei tunne Soome ega Ungari seadused; käesoleva artikli autori teada seda võimalust sellises ulatuses, nagu meil, mujal üldse ei tunta, nii et seda tuleb lugeda meie korra omapärasuseks).

Perekonnanimede andmine ei huvita meid perekonnanimede muutmise küsimuse arutamisel; mainima peaks vaid seda, et Soomes kehtiva korra järgi antakse isikule, kes pole endale antud tähtjaks palunud määrata perekonnanime, perekonnanimeks selle talu, sauna või muu elamu nimi, mida tema evib, või sellele nimele vastav perekonnanimi, millise all teda ta ümbruskonnas tuntakse (§ 4), kui selliselt koostatud perekonnanimi pole liiga laialt tarvitusel või pole tuntud sugukonna perekonnanimi. See perekonnanimede moodustamine talu jne. nimede järgi on Soomes üldse lõõnud läbi, eriti perekonnanimede soomestamisel. Meil kahjuks on asi teisiti. Meil kombineeritakse perekonnanimede eestistamisel kunstlikke perekonnanimesid, otsitakse ja vaevatakse pead ja tagajärjeks on sarnased magusmaigulised leiutised, nagu „Mustpea“, „Lilleoja“, „Roosipõld“, „Orumäe“, „Rahumaa“, „Metsjärv“ (vrd. saksa perekonnanimesid „Schwarzhaupt“, „Blumbach“, „Rosenfeld“, „Talberg“, „Friedland“, „Waldersee“) või „Luulelo“, „Luigetee“, „Rahuaasta“, „Loojaloidu“, „Merisina“, „Koiduvalg“ jne.

Perekonnanimede muutmist otsustab maahärra. Vastava sooviavaldusega tuleb pöörduda selle maakonna maahärra poole, kus paluja sünd on kantud kirikuraamatusse. Maahärra ei või uueks perekonnanimeks määrata perekonnanime,

mis on liiga laialt tarvitusel, samuti ka mitte tuntud sugukonna perekonnanime. Sellest üldreeglist (§ 9) on seadus teinud erandi. Kui paluja esivanemad on kandnud palutud uut perekonnanime ja selle hiljemalt kuidagi muutnud, võib järeleliija saada tagasi esivanemate perekonnanime, vaatamata sellele, et see on laialt tarvitusel või et seda kannab mõni teine, tuntud sugukond. Maahärra ei või lõpuks määrata uueks perekonnanimeks halvakõlalise või soome keele õigekeelsusjuhiste vastaselt kirjutatud perekonnanime.

Maahärra eitavale otsusele palutud uue perekonnanime määramises võib kaevata kõrgemale administratiivkohtule 60 päeva jooksul, arvates vastava teate kättesaamise päevast.

Perekonnanime muutmise soovist antakse paluja kulul teada ametlikes lehis ja mõnes kohalikus loetavamas ajalehes. Need kuulutused avaldatakse ajalehis ja ametlikes lehis iga veerandaasta esimeses numbris. Vastuvaidlusi võivad asjasthvitatud isikud avaldada maahärrale 60 päeva jooksul, arvates vastava kuulutuse ilmumisest ametlikus lehes. Perekonnanimede määruse § 7 järgi on maahärra kohustatud pärast selle tähtaja möödumist otsekohe võtma otsustamisele perekonnanime muutmise palve.

Soome korra huvitav omapärasus seisab ses, et isik, kes on saanud endale uue perekonnanime, on kohustatud ise sellest teatama vastavale kogudusele perekonnanime märkimiseks kirikuraamatuisse. Kui isik pole seda teinud ühe aasta jooksul, arvates maahärra poolt tehtud otsuse kuupäevast, tühistub otsus automaatselt. Meil teatavasti kehtis umbes samasugune kord perekonnanimede panemisel Petserimaal ja Narvataguseis valdades (Määruse Petserimaa ja Narvoataguste valdade elanikkude perekonnanimede seaduse teostamise kohta § 6, RT 58 — 1921.) Tagajärjeks oli see, et mitmed kodanikud, kellele määrati perekonnanimi, ei teatanud perekonnanime panemisest vastavale kogudusele, mistõttu juhtub segadusi Petserimaa ja Narvataguste valdade perekonnanimedega. Muidugi on olukord siiski teine, kui isik ise soovib muuta oma perekonnanime. Ta püüab hoolitseda selle eest, et kõik perekonnanime muutmisega seoses olevad toimingud täidetakse, kuid vaatamata sellele on küsitav, kas selline kord on otstarbekohasem, ja veel seetõttu, et uue perekonnanime tegelikult tarvitusele võtmise aeg kipub minema segi.

Omapärane on Soomes ka protestimise kord uute perekonnanimede võtmise, resp. määramise asjas. Meil kehtiv seadus ei tunne üldse protestimist uue perekonnanime vastu, kui see on määratud isikule (kas omal soovil või sellise puudumisel siseministri poolt), kel puudus perekonnanimi. Soomes võib igaüks, kes „arvab, et teine on seadusvastaselt saanud tema perekonnanime“ kas andmise (§ 7) või muutmise (§ 12) korras, selle vastu kohustus protestida ühe aasta jooksul, arvates ajast, mil ta on asjast saanud teada. Kui kaebust pole esitatud viie aasta jooksul, arvates sellest päevast, mil uus perekonnanimi kanti kirikuraamatuisse, kustub kaebeõigus.

Perekonnanime muutus kehtib, samuti nagu meil, alaealiste laste kohta. Alaealise ja samuti, kui seks on eriline põhjus, vaimuhaige perekonnanime võib muuta ka hooldajate palvel. Lahutatud naine on õigustatud tarvitama oma endise mehe perekonnanime. Ta võib ka muuta perekonnanime, kusjuures neiu põlv perekonnanime tagasisaamiseks on nähtud ette eriline lihtsustatud kord. Üldises korras võib ta oma endise mehe perekonnanime muuta sootuks uue vastu.

Soome perekonnanimede-seadus määrab lõpuks (§ 16) veel, et isik, kes võtab endale või muudab oma olemasoleva perekonnanime vastava loata, langeb karistuse alla. Kohus võib isikule, kes on hakanud tarvitama perekonnanime, mida talle pole antud seaduslikus korras, keelata tarvitada edaspidi seda perekonnanime.

Kui uus või muudetud perekonnanimi on kantud kirikuraamatuisse, kuulutab õpetaja sellest kirikus ja teatab sellest ühtlasi politseile, kes peab hoolitsema selle eest, et vastav kuulutus pandaks välja vastava omavalitsuse teadaannete tahvliile. Kui õpetaja on märkinud võetud või antud perekonnanime või perekonnanime muutmise kirikuraamatuisse, peab ta sellest otsekohe teatama asutisele, kes peab eelkaristatud isikute nimestikku, kui ta pole kindel, et vastava isiku perekonnanime pole kantud sesse nimestikku.

Seaduse § 15 ja määruse § 13 tähendavad, et kõik eeskirjad, mis käivad kirikuõpetajate kohta, kehtivad üldse usuühingute ja perekonnaseisuametnikkude kohta.

Suuri makse Soome seadus ei tunne, kuid maksuvaba perekonnanimede muutmise, resp. soomestamine pole ka. Nagu

juba tähendatud ülal, tuleb sooviavaldajal kanda kuulutamiskulud. Peale selle peab sooviavaldaja, kui ta perekonnanimi on muudetud ja see muudatus on hakanud kehtima, tasuma teatud maksu tunnistise

eest uue perekonnanime kandmise õiguse kohta. See maks pole küll suur ja sellest võib pealegi sooviavaldajat vabastada üldise korra järgi, mis kehtib tunnististe eest maksu võtmisest vabastamise kohta.

Vallavolinike volituste tühistamisest.

Kuni 10. novembrini 1933 maksvuselt olnud Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse (RT 97 — 1926) § 61 eeskirjad määrasid: „Juhul, kui vallavolinik kaotab oma valimisõiguse, lahkub surma läbi või volitusi maha pannes, astub tema asemele kandidaat sellest nimekirjast, mille järgi lahkuja vallavolinik on valitud. Lahkunu asendamisel talitab vallavalitsus valimisseaduse §§ 54—60 korras“. Selle seaduse muutmise seadusega 10. nov. 1933 (RT 92 — 1933) § 61 muudeti täielikult ja asendati uute eeskirjadega, mis käsitavad „vabside“ volikogust väljalangemise tagajärgi ja uute valimiste määramisi.

Seega praegu maksev seadus üldse ei näe ette vallavolikogust lahkunute asendamist kandidaatidega. Seaduse § 60 kõneleb küll vabanevate kohtade täitmisest, kuid seal pole määratud, kelle võimkonda see ülesanne kuulub. Kui aga vaadelda seaduse jaotust üksikute alade või ülesannete järgi, siis näeme, et § 61 on paigutatud peatükki, mis käsitleb valimistagajärgede väljaarvutamist, ja mis on valakomitee ülesanne. Järelikult vallavolikogust lahkunud volinike asendamine uute kandidaatidega peaks kuuluma vallakomiteele. Kuid sama seaduse § 63 määrab, et pärast valimiste toimetamise lõppu ja valismaterjali saatmist järelevalveasutisele komitee lõpetab oma tegevuse. Samuti on selge seaduse §§ 8 ja 13 sisust, et vallakomitee on ajutine instituut, millele määratud piiratud ülesanded — vallavolikogu valimiste toimetamine. Seepärast vallakomiteed ei saagi kokku kutsuda kõnestatud ülesannete täitmiseks. Seega võib konstateerida, et polegi asutust, kes seaduslikul alusel võiks kutsuda vallavolikogust lahkunud volikogu liigete asemele uusi volinikke kandidaatide seast. Seaduses on määratud küll üks juhus, nimelt mõjuvate põhjusteta volikogu koosolekult järgimööda kolm korda puudunu asendamine ja selle kord, kuid sellel põhjusel lahkub volinikke volikogust väga

vähe. On palju suuremaid põhjendusi, mille alusel lahkub volinikke hoopis suuremal määral. Ja need põhjendused on tähendatud maksvuse kaotanud § 61 eeskirjades.

Kui volinikke lahkub surma puhul või volitustest vabatahtlikult loobudes, siis neil juhtudel vallavalitsus, kuigi seadusliku aluseta, saadab kutse § 60 ettenähtud kandidaadile, kartmata kaebusi lahkunud volinikelt. Keerulisem on lugu aga sel juhul kui vallavolinik kaotab oma valimise õiguse ja õiguse olla vallavolikogu liige. See olukord tekib juhtudel, kui volikogu liige muudab oma alalise elukoha ja asub elama väljaspoole selle valla administratiiv-piirkonda, kus ta oli vallavolikogu liikmeks. VVS. § 3 järgi hääleõigus vallavolikogude valimistel on neil E. V. kodanikel, kes valijate nimekirjade kokkuseadmise ajal elavad vallas, või kui neil seal on kodune sisseseade, või kui nad seal teenistuses, või kui neil on mõni muu vallaga ühenduses seisev amet. Sama seaduse § 7 järgi võib valida vallavolinikuks sama valla valijate nimekirjadesse sissekantud kodanikke. Seaduse eeltähendatud eeskirjadest järeldub, et vallavolikogu liikmeks valitud kodanik võib kuuluda vallavolikogu koosseisu kuni ta elukoht on samas vallas ja kuni see vastab seaduse §§ 3 ja 7 nõuetele. Riigikohus oma otsuses 15. V. 1928 (otsus nr. 31 — 1928) on asunudki sellele seisukohale ja otsuse motiividest selgub, et vallavoliniku elukoha muutmine toob enesega kaasa valijate nimekirjast kustutamise ja volikogu liikme õiguse kaotamise. Kuna aga seadus ei näe ette volikogust lahkunuks tunnustamise ja uue liikmeka asendamise korda, siis §§ 3 ja 7 eeskirjad on tühised.

Kuid elu läheb oma rada ja peatamata. Vallavolikogust lahkumised, valimiste õiguste kaotamised, uutega asendamised jne., need toimuvad endiselt. Kahjuks, ainult seadusliku aluseta toimetatakse valimiste õiguste tühistamisi ja

uute kandidaatidega asendamisi. Seepärast tekivad kohtuprotsessid, millistes kaotajaks kahtlemata jääb vallavalitsus, kuna ta tegevus on sündinud seadusliku aluseta, s. o. seadus ei määra, et vallavalitsusel on õigus tühistada vallavolikogu liikme volitusi elukoha muutmise puhul

ja lahkuma sunnitud voliniku asemele kutsuda kandidaadi.

Mainitud puuduse kõrvaldamiseks ja seni olnud väärnähetate vältimiseks on tarvilik, ja väga kiires korras seadust täiendada tarviduse kohaselt.

— t.

Valdade majandusliku seisukorra parandamise poole.

Mitmesugused kohustused, mis meie vallaomavalitsuste peale pandud, nagu uute koolimajade ehitamine j. t., on mitmeidki meie vallaomavalitsustest viinud viimastel aastatel majandusliku kuristiku äärele.

Raskes majanduslikus olukorras on paljud vallad kaalunud võimalusi ja teid valla sissetulekute suurendamiseks. Mõne valla poolt on ülesse tõstetud isikumaksu suurendamise küsimus. Kuid ka see tee ei ole kuigi otstarbekohane ja soovitatav. Et vallale võimalusi anda oma kodanikelt isikumakse võtta sarnasel määral, nagu vallavolikogu heaks arvab, ei taha olla õiglane ega otstarbekohane. Oli ju enne seda, kui isikumaksu kõrgem määr mõne aasta eest seadusega maksuma pandi, valdadel täieline võimalus oma kodanikelt isikumaksu võtta määral, nagu vallavolikogud seda heaks arvasid. Neil aegadel kerkis mõnes vallas isikumaks üksikul meeskodanikul kuni 30 kr. aastas, kuid see piiramata võimalus siiski ei suutnud valla majanduslikku seisukorda tarvilisel määral parandada. Ja praegu, kus isikumaksu ülemmäär on seadusega piiratud 9 kr. peale, näeme ja kuuleme pea kõigist vallaomavalitsuste ringkondadest, et sellest odavast isikumaksust vaevalt 50 protsenti laekub, kuna teine 50 prots. laekumata jääb ja vallavolikogudel tuleb paratamatult see summa oma tulude eelarvest kustutada.

Aprillikuus s. a. peetud Harjumaa vallavanemate ülemaakondlikul koosolekul kaldusid vallavanemad isikumaksu küsimusi arutades arvamisele, et see maks üldse enam tema peale pandud lootusi ei suuda täita ja hoopis kaotada tuleks, sest seda maksu ei võeta ka linnades ja selle maksu võtmine maakodanikelt seaks need nagu mingiks teise järgu kodanikeks.

Kui vaadelda lähemalt meie vallaoma-

valitsuste eelarveid ja aruandeid, siis peab märkima, et lõviosa meie vallaomavalitsuste tuludest moodustavad maksud, millised võeti 1933/34. eelarveaastal tervelt 12-suguseid ja milliste protsent kujunes üldiste tuludega võrreldes 78,22 peale. Sellejuures oli aga kõiki teisi tulusid meie valdades ainult 21,78 prots. ning tulud valla ettevõtetest andsid ainult minimaalse osa 0,32 prots. valdade üldtuludest. Järjekult oleks juba aeg, kus meie vallaomavalitsused peaks olema veendumusele jõudnud, et maksude abil tulude hankimise võimalused on viimase piirini ära kasutatud ja et nüüdsest peale tuleks leidma hakata uusi allikaid tulude hankimiseks, et katta valdade järjest suurenevaid kulusid.

Kas nii või teisiti, aga kindel on see, et praegune seisukord enam edasi kesta ei või. Meie vallaomavalitsused siplevad alalise kulude suurenemise tagajärjel majanduslikes raskustes ning ei näe kusagilt tulusid, millega neid kulusid katta. Siin peaks keskvoimude poolt kiires korras valdadele appi tuldama. Tuleks kiires korras koostada vallaomavalitsuste maksude seaduse eelnõu, kus oleks ette nähtud mitmesugused ja laialdased võimalused vallaomavalitsustele uute tuluallikate hankimiseks nende järjest kasvavate kulude katmiseks. Aga ka vallaomavalitsustel enestel tuleks kiires korras tööle asuda selleks, et leida uusi tuluallikaid, millistest üks võiks kahtlemata olla valla omatööstuste ellukutumine.

Siis jõuab ka vallaomavalitsustele kätte aeg, kus nad muutuvad majanduslikult tugevateks ja kindlateks omavalitsusastusteks, millised suutelised kandma kõiki neid kohustusi ja ülesandeid, millised nendele paneb peale ümberkujunenud asjade seisukord.

J. Kg.

Valla kantseleimaksu määr tuleb muuta.

Üheks veidramaks ja ainult paberil tähtsust omavaks artikliks meie valla- ja maaomavalitsuste tulude nimestikus on kujunenud kantseleimaks, mida võetakse vastavates kantseleides igasugu tunnistuste pealt, praegu 9 senti lehelt. Seda maksu meil hakati võtma 1920. aastal Aj. seaduse valla- ja maakonna-omavalitsuste sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete kohta, põhjal (RT nr. 18/19 — 1920. a., art. 83) 3 marka igalt eelnimetatud toimingult ning juba aasta hiljem kõrgendati see maksunorm kolmekordseks, s. o. 9 marga peale (RT nr. 3 — 1921. a., art. 19), millisena püsib tänini, vaatamata sellele, et maksu viimasest normeerimisest on möödunud juba kaugeft üle kümne aasta ja väärtuste hindamised vahepeal põhjalikult muutunud.

Arvestades tõsiasjaga, et see maksu määr praegu enam ei vääri temaga tegelemist ega ajaraiskamist, on paljudes valdades selle maksu võtmine ka jäetud hoopis ära, kuna pole mõtet teha tööd, mille tulemused on naeruväärsed ja mis ei anna mingit ajakohast tulu. Silmaspidades selle maksumäära auväärt iga ja kuulumist minevikku, on tungivalt tarvis, et seda kõrgendataks tegelikule elule vasta-va määrani. Ühtlasi on soovitav, et tulevane maksumäär saaks määratud ümargune, ega piirduks ainult praeguse määra mõnekordseks kasvatamisega, nagu see juhtus viimasel kantseleimaksu kõrgendamisel 1921. aastal. Vastasel korral on näha ette, et maksu vastuvõtmisel tuleb otsida kassast tagasi üksikuid sente, mis tähendab asjata tööd ja ajakulu.

Peroonus.

Suurendatud vallas tuleks ametisse panna raamatupidajad.

Eelseisva vallaomavalitsuste reformi puhul kerkib paratamatult üles vallavalitsuste ümberkorraldamise vajadus nii üldiselt kui ka sisemiselt, muu hulgas ka vallavalitsuste tööjoudude ja tööjaotuse alal.

Praegu, kus suur osa valdu nii väiksed, et küllaldaselt jätkub vallakantseleis tööd ühele või kahele inimesele, pole tööjaotuse alal suuremat midagi ära teha. Muidugi suuremates valdades on see ka praegu kuidagi moodi teostatav. Kuna nüüd aga valdade suurendamine ja elujõulisteks muutmine on päevakorral, kus seniste kavade järgi jääks elanike arv vähemalt 3000 ja rohkem, ei saa enam sekretär üksinda läbi, vaid siin peab juba tingimata olema 2 või rohkem abijõudu. Abitööjoudude kohtade määramisel tuleks aluseks võtta linnaomavalitsusi ja ametisse seada vallavalitsuste raamatupidajad, kelle ülesandeks jääks vallavalitsuste arvepidamine, sest arvepidamise ala vallavalitsuse üldises töökoormatistes on küllaltki suur, et anda tarvilisel määral tööd ühele inimesele, eriti veel suurendatud vallas.

Senist korda, kus arvepidamine vallasekretäri käes, kuid tegelikult teostatakse ka abide kaudu, ei saa pidada kuigi otstarbekohaseks ja seda just vigade õige-

aegse vältimise seisukohalt vaadatuna. Tahab aga sekretär praeguse korra juures üksinda kõik arvepidamise alasse puutuva töö ära teha, läheb tema töökoorem liialt suureks, või jälle kannatab tema peale pandud töö teisel alal. Juba seaduste järgi pole abidel mitmel tööalal võimalik sekretäri abistada, nii näiteks perekonnaseisuameti ja vallakohtu alal, mis pärast just raamatupidamine on ala, mida võib väga hästi panna abitööjõu peale. Vastavat tööjõudu peaks leiduma, kuna pea iga vallasekretäri abi on kompetentne arvepidamise alal ning paljudel on juba sekretäri kutsed ja uusi kutselisi sekretäre-raamatupidajaid tuleb igal aastal. Selles osas tuleks ka arvepidamise korda muuta nii, et arvepidamise eest oleks vastutav raamatupidaja, mitte sekretär, kuid üldine järelevalve jääks siiski sekretärile.

Arvepidamisest vabanemisega saaksid sekretärid rohkem aega jooksvate asjade ajamiseks ja tema oleks vääriline kantselei juht ning tal jatkuks aega tutvuneda lähemalt uute seadustega ja määrustega ja korraldada vallaomavalitsusesse puutuvaid tähtsamaid asju, nagu nõudmisi, igasugu lepinguid jne.

Ühesõnaga vallavalitsuste raamatupidajate ametisse seadmine oleks otstarbe-

kohane praktilisuse kui ka tööjaotuse seisukohalt, ning aitaks kergendada sekretäride kantseilist tööd.

Sarnastes valdades, mis looduslikel ja muil mõjuvail põhjusil jäävad ikkagi

väikseiks oma rahvaarvult ja eluavaldustelt, kus töötaks ainult vallasekretär ja vahest ka üks abi, tuleks raamatupidaja amet ühendada senisel kujul vallasekretäri ametiga.

E. Maaomavalitsuste Liidu ja omavalitsuste tegevusest.

Eesti Maaomavalitsuste Liidu juhatuse koosolek 2. nov. 1934. a.

Koos juhatuse liikmed: H. Lauri, P. Männik, V. Tartu, A. Kohver, A. Eichenbaum, A. Einseln ja V. Bender.

Juhatab H. Lauri, protokollib F. Vellner.

Koosolek algab kell 10.10.

§ 1.

Seisukoha võtmine Harju maavalitsuse kirja kohta Draamastudio teatri lõbustusmaksust vabastamise asjas.

Harju ajutine maavalitsus on pööranud Liidu poole, et tuleks võtta ühine seisukoht kõigil maavalitsustel Draamastudio rändteatri lõbustusmaksust vabastamise küsimuses.

Otsustatakse see küsimus võtta nõukogu koosolekul arutamisele ja seal kõikide ajutiste maavalitsuste kohta ühine seisukoht võtta.

§ 2.

Üürilepingu sõlmimise küsimus.

Harju ajutise maavalitsuse poolt on saadetud Liidule maavalitsuse poolt vas-

tuvõetud ja allakirjutatud üürileping, mille kiidetakse heaks ja volitatakse Liidu nimel allakirjutama esimeest H. Laurit ja peasekretäri F. Vellneri.

§ 3.

Seisukoha võtmine valdade ümberkorraldamise põhilauseste kava kohta.

Võeti vastu ja kiideti heaks põhilauseste valdade ümberkorraldamise kohta.

§ 4.

Seisukoha võtmine maakondade ümberkorraldamise põhilauseste kava kohta.

Võeti vastu ja kiideti heaks põhilauseste maakondade ümberkorralduse kohta.

Otsustati nii maakondade kui ka valdade kohta käivad põhilauseste anda üle ühes vastavate materjalidega Riigivandemale ja Siseministrile, kuhu minna Liidu poolt delegatsiooniga, millise koosseisu kuuluks esimees H. Lauri, aseesimees P. Männik ja peasekretär F. Vellner.

§ 5.

Läbirääkimisi.

Läbirääkimiste all sõna ei võeta. Koosolek lõpeb kell 14.20.

Kirjandusest.

Raamatukogud ei taha raamatuid!

Septembri kuul saatis Eesti Kirjanduse Selts Tartust kõigile 715-le avalikule rahvaraamatukogule Hariduse ja Sotsiaalministeeriumi poolt 82 krooni väärtuses hinnata antavate raamatute nimestiku soovitatavate teoste väljavalimiseks. Antud tähtjaks on saanud enam kui 600 raamatukogult, nende hulgas on üks kogu raamatute saamisest ära öelnud, kuna ligi 100 kogu pole endast üldse elumärki annud. Neist on: Virumaal 12, Harjumaal 14, Järvamaal 9, Läänemaal 5,

Saaremaal 4, Pärnumaal 4, Viljandimaal 6, Valgamaal 3, Tartumaal 18, Võrumaal 11 ja Petserimaal 7 kogu. Mittevastamise põhjuseks on nähtavasti hooletu asjaajamine. Neile kogudele määratud raamatud tulevad jaotamisele teiste vahel.

Jahiseadus. F. Reidolf, Tallinas, 1934. a.

Nimetatud raamat sisaldab uue Jahiseaduse ühes sinna juure kuuluvate jahiseaduse teostamise määrusega ja lisadega ning autori poolt juurelisatud seletustega

tähtsamate paragrahvide juure. Peale selle erilisadena veel Siseministri sundmääruse, mis korraldab jahipidamist Vene piiri-äärses maaribas, ning Koerte registreerimise ja maksustamise seaduse ja selle seaduse elluviimise määruse. Raamat sisaldab 73 lhk. ja maksab ilma saatekuludeta 65 senti. Nimetatud raamat,

kuhu on koondatud kõik jahipidamisega ja lubade väljaandmisega seoses olevad küsimused, on otstarbekohane ja vajaline käsiraamat vallaomavalitsustele, kellel tuleb tegemist teha igapäev jahilubade väljaandmisega ja jahipiirkondade kinnitamisega ja samuti ka kõigile asjast huvitatuile, eriti aga jahimeestele.

Riigikohtu otsuseid.

Kas vallavolikogu on kohustatud III klassi arvatud teed jaotama naturaalkohuslaste vahel, vaatamata sellele, kas tee on korras või mitte.

Vastus: jaatav.

III klassi arvatud teed on vallavolikogu kohustatud jaotama naturaalkohuslaste vahel, vaatamata sellele, kas tee on korras või mitte, sest küsimus, kas tee kasutamiseks osaliselt veel tarvis on sääraseid eeltoide, mida naturaalkohuslased ei ole kohustatud tegema, on täiesti iseküsimus ja kuulub lahendamisele iseseisvalt, kui selgub, et lihtsa teeparandamisega ei saa teed kasutada, vaid tuleb veel suuremaidki eeltoide teha. Ka ei takista Maanteede seaduse § 27 selle tee jaotamist naturaalkohuslaste vahel, kui tegemist on teega, mis alles arvatud III klassi, ja Maanteede seadus ei näe ette, et säärane tee kuuluks jaotamisele alles järgmisel üldisel teede ümbermõõtmisel ja jagamisel.

(RkhA toim. nr. 667 I — 1933.)

Kas maavolikogul on õigus valla palgatud ametnikkude teenistuskohuseid määrata ja üles seada tingimusi, millele peaksid palgatud ametnikud vastama?

Vastus: jaatav.

Vallasemstvo seaduse (VSKK 1917. a., nr. 122, art. 655) IV osa teeb vahet vallaametnikkude ja valla palgatud töäjõudude vahel ning selle seaduse § 70 teeb teenistusallansi kitsendusi üksnes ametnikkude kohta, kelle amet selles seaduses otseselt ette nähtud. Nende töäjõudude kohta, kes

§ 84 järgi palgatakse ametisse palgalepin-gu alusel ja kelle ameti § 86 järgi asutab vallavolikogu oma otsusega ja keda ametisse palkab vallavalitsus, määrab teenistuskohused § 86 järgi vallavolikogu. Nii ei näe ka Vallasemstvo seadus ette, et vallavalitsus ise oleks õigustatud tema poolt palgatud vallaametnikkude teenistuskohuseid vabalt määrama. Ajutine seadus vallaametnike palga ja tööolude korraldamise kohta on osaliselt muutnud Vallasemstvo seaduse § 86, andes õiguse maavolikogule asutada uusi ameteid vallaomavalitsuses ja korraldada nende palgaolusid. Ühes sellega tuleb õigeks võtta, et maavolikogule on üle läinud ka õigus valla palgatud ametnikkude teenistuskohuseid määrata ja üles seada tingimusi, millele peaksid palgatud ametnikud vastama, sest vallasekretäride ametioskuse järelevalve on üle läinud maavalitsuse võimkonda.

(RkhA toim. nr. 738 I — 1933.)

Kas adm.-kohtu korra järgi tuleb kaebus tagasi saata, kui voliniku poolt on kaebuse juurde lisatud ainult volituse ametlikult tõestamata äraküri?

Vastus: jaatav.

AKK muutmise seaduse (RT 1929 — 16, art. 110) § 11¹ p. 2 põhjal saadetakse kaebus § 11¹ tähendatud administratiiv-asutise poolt tagasi, kui ta esitatakse volinikult, kes selleks ei ole volitatud. Tähen-dab, kaebusele peab lisandatud olema, kui ta esitatakse voliniku poolt, ka vastav volitus. Niisuguseks volituseks ei loe seadus volituse ametlikult tõestamata ärakirja.

(RkhA toim. nr. 877 I — 1933.)

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus Nr. 18. Eelarvelise puudujäägi katteks valla eelarvesse võetud summa ülekandmisest.

1931/32 eelarvelise aasta puudujäägi katteks võeti valla 1933/34. a. eelarvesse Kr. 2782.53. 1933/34 eelarve aasta lõpul kanti see summa ühes teiste väljamaksmata summadega eelarveliste kreditoride arvele arvepid. korra § 65, I lõike alusel.

Kas võib nüüd seda summat 1934/35 eelarve aasta jooksul mõne 1933/34 eelarve aasta väljamaksmata eelarvelise krediidi tasuks äratarvitada, teda vastava peatüki ja § alla üleviies (arvepid. korra § 13), või tuleb ta § 65 eelviimase lõike alusel 31 märtsil 1935. a. eelarveliste kreditoride arvelt kustutada eelarvete puudu- ja ülejäägi arvele kandmisega?

P. vallasekretär.

Vastus: Peab kandma kohe eelarveliste puudu- ja ülejääkide arvele, kuna polnud üldse seaduslikku alust seda summat kanda eelarveliste kreditoride arvele ja ei ole ka õigust seda summat tarvitada mõneks muuks otstarbeks.

Küsimus Nr. 19. Vallavalitsuse liigetele ja vallavalitsuse maetnikkudele päevaraha maksimisest.

Kas on õigustatud asiolu, et vallavalitsuse liikmed ja vallavalitsuse ametnikud, kui nad on oma ettenähtud töötundide ajal viibinud väljaspool kantseleid ehk otsekoheste kohuste täitmisel (nagu lepingute sõlmimisel väljaspool kantseleid käimine, puude veol vallavanema abil korraldajana kaasas käimine jne.), võivad nõuda päevaraha, kuigi nad saavad oma kohuste täitmise eest palka. Millal ja missugused toimingud kuuluvad eelpool tähendatud ametnikel päevaraha maksmise alla?

K. valla kantseleiametnik.

Vastus: Vallavolikogude valimise jne. seaduse § 86 alusel saavad vallavanem ja ta abid kindla palga vallavolikogu otsusel. Sellega saavad vallavanem ja ta abid oma töö eest kindla tasu ja neil ei ole seaduslikku alust nõuda veel eritasu tehtud töö eest. Samuti ei ole ka eritasu saamiseks õigust teistel vallaametnikel.

Küsimus Nr. 20. Tööstusmaksu nõudmisest panditud varandusest.

Vallavolikogu määras tööstusele tööstusmaksu. Tööstus (A/S.) on likvidatsioonis. Tööstusmaks on tasumata. A/S. varandus ühes sisetulekutega on panditud erapanagle. Ei ole loota, et kreditoridele panditud varanduste realiseerimisel jääks summe üle nende kreditoride

rahuldamiseks, kelle nõudmised on kindlustamata. Kas on vallas võimalust tööstusmaksu võlga kätte saada panditud varandusest. Jaataval korral missugustel seaduslikel alustel ja kuidas vallavalitsusel tuleks maksunõudmist toimetada?

U. v.

Vastus: BES järgi panditud varandus vastutab esmajärjekorras selle võla eest, mille katteks ta panditud; sellega on pangal õigus saada esimese rahulduse panditud varandusest, kuna ülejäägist rahuldatakse muud võlad.

Küsimus Nr. 21. Jahiseaduse tõlgitsemisest.

1) Kas kinnisvara omanikule võib välja anda 3 a. antavat tasuta jahitunnistust, kui ta oma kinnisvara on rentinud teisele isikule jahipiirkonna alla ja kui jahirendilepingus on ettenähtud punkt, et tal on õigus omal maal jahti pidada, ehk ka siis, kui seda ettenähtud ei ole.

2) Kas võib tasuta jahitunnistuse sellele välja anda, kelle maa ei kuulu jahipiirkonda?

3) Kas tasulise jahitunnistusega on õigus omal maal jahti pidada, kui maa ei kuulu jahipiirkonda?

X. a.

Vastus: 1) Võib anda igal juhul, kuna kinnisvara omanik on õigustatud ise jahti pidama oma maa-alal Jahiseaduses ettenähtud korras.

2) Võib, kuid ainult kinnisvaraomanikule temale kuuluval maa-alal.

3) On õigus, kuna Jahiseaduse §§ 1 ja 6 alusel on kinnisvaraomanikul omal maa-alal õigus igal ajal jahti pidada, vaatamata maa suurusele ja kas see kuulub jahipiirkonda.

Küsimus Nr. 22. Maksu sissenõudmise seismapanemisest.

Kas on lubatav, et vallavalitsus isiku- ja teiste maksude sissenõudmise kodaniku palvel seisma paneb ja konstaablilt maksunõudelehed tagasi nõuab oksjoni seisma panemiseks; seda muidugi sel juhul, kui kodanik seletab, et ta majapidamine oksjoni tõttu hävitatakse, kuid nõudmine kõigub selle juures 5—20 kr. vahel?

X. a.

Vastus: Adm. sissenõudmise seaduse (RT nr. 2 — 1932. a.) § 29 põhjal võib maksusissenõudev asutus võlgniku palvel pikendada makсутähtaega, teatades sellest sissenõudvale ametnikule, kui on näha ette, et arestitud vara müümiselega võlgnikult võetakse võimalus pidada edasi äri või tööstust. Sellega on vallavalitsusel õigus panna seisma maksu sissenõudmist, kui selleks on olemas eeltähendatud seaduslikud eeldused.